

KRZYŻTOPÓR

KRZYŻTOPÓR

www.krzyztopor.org.pl

PROGRAM REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

KRZYŻTOPÓR

www.krzyztopor.org.pl

Projekt pod nazwą:

„Zamek Krzyżtopór markowym produktem turystycznym Województwa Świętokrzyskiego”

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007–2013

...dla rozwoju Województwa Świętokrzyskiego...

Ród i zamek czyli **historia**

Family and castle namely **history**

Familienstamm und Schloss, also reine **Geschichte**

Das Gut Iwaniska, zu dem auch Ujazd rechnete, gehörte ursprünglich (das heißt schon im 12. Jahrhundert) zum Zisterzienserkloster in Jędrzejów. Im 15. Jahrhundert wurden diese Landgüter das Eigentum von Oleśnickis. Im Jahre 1456 war die ganze Güterpalette wie folgende Besitztümer und Dörfer außer Ujazd: Gryzikamień, Kobierzyn, Kujawy, Mydlów, Strzyżowice und Iwaniska der Besitz des Sendomirer Woiwoden Jan Głowacz aus Oleśnica, des Bruders des Kardinals Zbigniew Oleśnicki, einer der hervorragenden Persönlichkeiten des 15. Jahrhunderts – des so genannten ewigen Polens.

Ujazd ist eine sehr alte Siedlung, gelegen in der Gemeinde Iwaniska, im Bezirk Opatów. Sie war bekannt durch Pferdezucht, hier wurden Pferde gezüchtet, beritten und vorbereitet – daher stammt auch der Name der Ortschaft. Die Holzkirche in Ujazd vom Jahre 1403 wurde infolge der Reformationswelle im 16. Jahrhundert in eine Arianergemeinde umgewandelt. Man gewann sie 1614 dank der Bemühungen von Sebastian Ligęza, des damaligen Güterbesitzers von Iwaniska, zurück.

Weiteres Schicksal von Ujazd ist schon ausdrücklich mit dem Familienstamm von Ossolińskis verbunden. Anfangs des 17. Jahrhunderts gerieten diese Güter für eine ziemlich kurze Zeit in die Hände von Jan Zbigniew Ossoliński, Herrn auf Ossolina, der 1587 das ganze Vermögen seinem Sohn Christoph als Hochzeitsgeschenk überwies. Christoph gab zugunsten des Vermögens von Iwaniska die Mielcer Güter auf, die an seinen älteren Bruder Maximilian übergingen. So wurde Iwaniska mitsamt Ujazd 1619 zum Eigentum von Christoph Ossoliński. In

As early as in the 12th century, the property of Iwaniska, which included Ujazd, belonged to the Cistercian Abbey in Jędrzejów. In the 15th century, it was taken over by the family of Oleśnicy. In 1456, the entire property, which comprised the villages of Ujazd, Gryzikamień, Kobierzyn, Kujawy, Mydlów, Strzyżowice and Iwaniska, belonged to Jan Głowacz of Oleśnica, Sandomierski Governor and the brother of Cardinal Zbigniew Oleśnicki, one of the most prominent figures of the 15th century Poland.

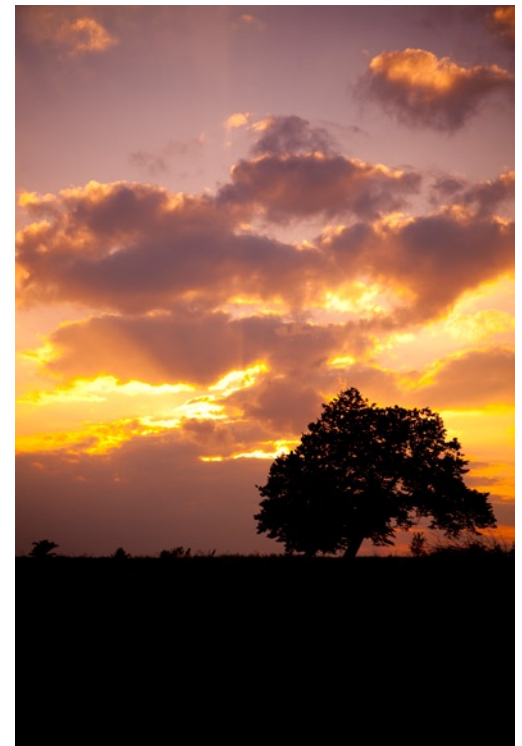
Ujazd is a very old settlement situated in the district of Iwaniska, Opatów Poviát. It was once famous for horse breeding (horses were broken in there and hence the name of the village). With Reformation becoming more and more popular in the 16th century, a wooden church in Ujazd, dating back 1403, was converted into an Arian house of prayer. It was recovered in 1614 thanks to the efforts of Sebastian Ligęza, the then owner of the Iwaniska property.

Further fate of Ujazd is connected with the family of Ossolińscy. At the beginning of the 17th century, for a short period of time it belonged to Jan Zbigniew Ossoliński, landlord in Ossolina, who handed over the property to his son, Krzysztof, as a wedding present in 1587. Accepting Iwaniska, Krzysztof resigned from a property in Mielec which was in turn granted to his brother, Maksymilian, and finally became the owner of Iwaniska and Ujazd in 1619. In the same year, he was granted a district of Sandomierz and a year later a district of Stopnica by King Sigismund III as well as a commissioner's seat in the War Council for a war with Turkey. What is more, he obtained a commission to provide military food supplies during wars with

Dobra Iwaniskie w skład których wchodził Ujazd, należały pierwotnie (to jest już w XII w.) do klasztoru cystersów w Jędrzejowie. W XV w. włości te stały się własnością Oleśnickich. W 1456 r. dobra, w skład których wchodziły oprócz Ujazdu wsie: Gryzikamień, Kobierzyn, Kujawy, Mydlów, Strzyżowice i Iwaniska, posiadał wojewoda sandomierski Jan Głowacz z Oleśnicy brat kardynała Zbigniewa Oleśnickiego jednej z najwybitniejszych postaci XV – wiecznej Polski.

Ujazd to bardzo stara osada położona w gminie Iwaniska, powiat Opatów. Słynęła kiedyś z hodowli koni, które tu ujeżdżano – stąd nazwa miejscowości. Drewniany kościół w Ujeździe z 1403 r. został na fali reformacji w XVI w. zamieniony na zbór ariański. Odzyskano go w 1614 r. dzięki staraniom Sebastiana Ligęzy ówczesnego właściciela dóbr iwańskich.

Dalsze losy Ujazdu wiążą się już z rodem Ossolińskich. Na początku XVII w. dobra te trafiły na krótko w ręce Jana Zbigniewa Ossolińskiego pana na Ossolinie, który w 1587 r. przekazał ten majątek synowi Krzysztofowi w prezencie ślubnym. Krzysztof zrezygnował na rzecz majątku Iwaniska z dóbr mieleckich, które przeszły w ręce jego starszego brata Maksymiliana. Tym samym Iwaniska wraz z Ujazdem stały się w 1619 r. własnością Krzysztofa Ossolińskiego. W tym samym roku otrzymał on od króla Zygmunta III Wazy podkomorstwo sandomierskie, rok później starostwo stopnickie oraz od sejmu mandat komisarza do Rady Wojennej na wojnę z Turcją. Uzyskał też zlecenie na zaopatrzenie armii polskiej w żywność podczas wojen szwedzkich, co było funkcją intratną i pozwoliło na sfinansowanie budowy zamku w Ujeździe.

Obecnie Krzyżtopór ma status trwałej ruiny. W dawnej klasyfikacji zabytków był zaliczony do klasy zerowej.

Mimo tego, że Krzyżtopór jest pałacem, to nazywany jest „zamkiem”. Określenie „zamek” odnosi się do całości założenia – fortyfikacji obronnych, budynków gospodarczych i reprezentacyjnych. Mianem „pałacu” określa się jedynie część reprezentacyjną Krzyżtoporu.

At present, the Krzyżtopór castle has a status of a permanent ruin. In the former classification, it was classified as “0” class monument.

Despite the fact that the Krzyżtopór castle is a palace it is commonly called castle. The term “castle” refers to the entire complex – defensive fortifications, farm houses and representative buildings. The term “palace” refers exclusively to the Krzyżtopór’s representative part.

Zurzeit hat Krzyżtopór den Status eines festen Ruins. Nach der ehemaligen Klassifizierung der Kunstdenkmäler gehörte es zu der so genannten Nullklasse.

Obwohl Krzyżtopór ein Palais ist, wird es als Schloss bezeichnet und betrachtet. Die Bezeichnung „Schloss“ bezieht sich auf das Komplexganze in seiner Begründung – Wehrmauern und -befestigung, Wirtschafts- und Repräsentativgebäude. Mit dem Namen “Palais” bezeichnet man eigentlich nur den repräsentativen Teil von Kreuzbeil.

ZBIGNIEW JAN

1555-1623

sekretarz królewski, wojewoda sandomierski

1x 1583 Jadwiga Sienieńska

2x 1594 Anna Firlej zm. 1600

3x 1602 Katarzyna z Lisowa Kosińska zm. 1607

4x 1608 Katarzyna Warszewicka zm. 1620

KRZYSZTOF

1587 - 1645

wojewoda sandomierski

1x 1615 Zofia Cikowska zm. 1638

2x 1639 Zofia Krasieńska zm. 1642

3x Elżbieta Firlej zm. 1650

KRZYSZTOF BALDWIN

zm. 1650

starosta wiślicki, rotmistrz królewski

1x 1644 Teresa Tarło zm. 1648

2x 1649 Anna Zebrzydowska zm. 1655

- ELŻBIETA HALSZKA
- JAN
- JERZY
kanclerz wielki koronny
- MAKSYMILIAN SIECH
podskarbi koronny, kanclerz malborski
- JACEK
- PIOTR
- HIERONIM
- MIKOŁAJ
proboszcz skalski

demselben Jahr bekam er auch vom König Sigismund III. Vaza die Sandomirer Unterkammergüter und ein Jahr später die Stopnicher Starostei sowie ein Kommissarmandat zum Kriegsrat wegen des Krieges gegen die Türkei. Er bekam auch einen Auftrag, das polnische Militär mit Nahrungsmitteln während der Schwedischen Kriege zu versorgen, was eine ziemlich lukrative und einträgliche Funktion war und das Finanzieren des Schlossbaus in Ujazd erlaubte. Herr Christoph war ein gründlich und bestens ausgebildeter Mensch mit großen literarisch bezogenen, schriftstellerischen, künstlerischen, diplomatischen und politischen Interessen. Er kam an sein Wissen dank Gelder seines Vaters, bezog seine Bildung zuerst im Jesuitenkollegium in Lublin und dann drei Jahre lang an der Universität in Würzburg. Nach der Rückkehr in die Heimat wurde er ein königlicher Hofmann. Nicht lange aber, denn er fuhr schon nach einigen Monaten auf Befehl und Anweisung des Königs nach Graz. Er verweilte auch an vielen königlichen Höfen, unter anderem 1608 mit dem Gefolge von Maria Magdalena aus Österreich während ihrer Trauung mit Cosimo II. de' Medici in Florenz. Er war auch in Rom, nahm das Studium in Padua und Bologna auf, machte eine Rundreise in Frankreich. Er trieb Poesie und übersetzte darüber hinaus literarische Werke: unter anderem „Argonida“ von John Barclay - ein Theaterstück, das er übrigens auf der Bühne in dem schon fertig gebauten Krzyżtopór mit großem Erfolg ausstellte.

Nach der Rückkehr in die Heimat nahm Christoph Ossoliński im Jahre 1612 an einigen kriegerischen Expeditionen gegen Türken und Tataren teil und 1618 begann er mit seiner politischen Laufbahn (vor allem auf dem Sandomirer Boden). Zuerst wurde er zum Truchsess ernannt

Sweden, which was a lucrative task and allowed for financing the construction of the castle in Ujazd.

Krzysztof Ossoliński was a thoroughly educated man with broad literary, artistic, diplomatic and political interests. He gained his knowledge thanks to his father's money. At first, he studied at a Jesuits' college in Lublin and then spent the next three years at a university in Würzburg. On his return to Poland, Ossoliński became a king's courtier. However, he did not stay in the country for long. After several months, following the king's order, he left for Graz. He also stayed at several kings' courts. In 1608, he traveled to Florence with Archduchess Maria Maddalena of Austria for her wedding with Cosimo II de Medici. Ossoliński visited Rome, studied in Padua and Bologna and traveled around France. He wrote poetry and translated literary works, including "Argenis" by John Barclay which was later staged in the castle of Krzyżtopór.

On his return to Poland in 1612, Krzysztof Ossoliński took part in several campaigns against Turks and Tartars. In 1618, he commenced his political career (mostly in the Sandomierska Land). At first, he was nominated subdapifer (deputy steward) and then vice chamberlain of the Sandomierz district. In 1633, he became a castellan and in 1638 - sandomierski governor. At the same time, he was elected a member of parliament in Warsaw, where he represented the Krakowskie Province. He was in charge of the works of several Sejm committees.

When he grew rich, thanks to food supplies that he provided for the army, Krzysztof Ossoliński decided to build a palace which would overshadow all other magnates' seats in Poland and abroad. In this way, he came

Pan Krzysztof był człowiekiem gruntownie wykształconym o rozległych zainteresowaniach literackich, artystycznych, dyplomatycznych i politycznych. Wiedzę zdobywał dzięki pieniądzu ojca, najpierw w kolegium jezuickim w Lublinie a następnie trzy lata na uniwersytecie w Würzburgu. Po powrocie do kraju został dworzaninem królewskim. Nie na długo jednak, gdyż już po kilkunastu miesiącach z polecenia króla wyjechał do Grazu. Bawił też na wielu dworach królewskich, m.in. w 1608 r. ze świętą Marią Magdaleną Austriackiej podczas jej ślubu z Cosimo II Medyceuszem we Florencji. Był również w Rzymie, podjął studia w Padwie i Bolonii, odbył podróż po Francji. Uprawiał poezję i tłumaczył dzieła literackie: m.in. „Argonidę” Johna Barclay’a – sztukę wystawioną w wybudowanym już Krzyżtoporze.

Po powrocie do kraju w 1612 r. Krzysztof Ossoliński wziął udział w kilku wyprawach wojennych przeciw Turkom i Tatarom, a w 1618 r. rozpoczął karierę polityczną (głównie w Ziemi Sandomierskiej). Najpierw mianowany podstolim a następnie podkomorzym sandomierskim, w 1633 r. został kasztelanem sądeckim, a w 1638 r. wojewodą sandomierskim. Jednocześnie obrano go posłem na sejm w Warszawie, gdzie reprezentował również województwo krakowskie. Kierował także pracami kilku komisji sejmowych.

Wzbogaciwszy się na wspomnianych wcześniej dostawach wojennych, Krzysztof Ossoliński postanowił – już jako dojrzały mąż – zbudować siedzibę, która zaćmiłaby wszystkie pozostałe siedziby magnackie w Polsce i nie tylko. Tak więc powstał pomysł wybudowania rezydencji najwspanialszej w Polsce a zapewne i w Europie.

Podstawowe elementy stroju szlacheckiego to żupan (rodzaj długiej sukni z rękawami i kołnierzem), hajdawery (szerokie, zwykle płócienne spodnie, ich nogawki wpuszczano w buty) i buty. Od połowy XVII w. powszechnym użyciu był kontusz, wierzchni strój paradny (podobny do żupanu, zwężany w talii, z rozciętymi rękawami). Podczas chłódów ubierano delię, czyli obszerną pelerynę z wielkim futrzanym kołnierzem. Uzupełnieniem stroju był pas, czapka oraz szabela. Kobiety ubierały się równie wystawnie, wzorując się na modzie zachodniej, a ich strój składał się z trzech części: stanika, spódnicy rozszerzającej się u dołu oraz nakrycia głowy w postaci kołpaka futrzanego lub czepca różnych kształtów.

Main parts of Polish nobleman's costume include żupan (a kind of long undercoat with sleeves and a collar), hajdawery (wide canvas trousers with trouser legs put into boots) and boots. In the middle of the 17th century, a split-sleeve overcoat became popular among the Polish nobility. On cold days, a cloak with a large fur collar was worn. Additionally, there was a belt, a cap and a saber. Women used to dress equally elegantly frequently following western fashion. Their costume comprised three parts: a camisole, a skirt expanded until the bottom edge and a fur cap or a coif of various shapes.

Grundlegende Elemente der Adelstracht waren das polnische Altrock (eine Art des langen Kleids mit Ärmeln und einem Kragen), Wehrhose (eine breite Hose, gewöhnlich aus Leinen; ihre Hosenbeine wurden üblicherweise in die Schuhe reingelassen) und Schuhe. Ab Hälfte des 17. Jahrhunderts war der altpolnische Oberrock die übliche Adelskleidung in Allgemeinanziehung. Das war die festliche Oberkleidung, die man zur Außenshow überzog (dem langen altpolnischen Rock ähnlich, in der Taille verengt, mit aufgeschnittenen Ärmeln). An kühlen Tagen zog man die Dellie über - also eine Art der ziemlich breiten Pelierine mit einem großen Pelzkragen. Eine Ergänzung zu der Kleidung war ein Gürtel, ein Mütze sowie der Säbel. Frauen zogen sich genauso prunkvoll an, nach der westlichen Frauenmode. Ihre tracht bestand hauptsächlich aus drei Teilen: einem Büstenhalter bzw. Leibhalter, einem am Boden erweiterten Rock und einer Kopfbedeckung in Form einer Pelzhaube oder einer Netzmütze in unterschiedlichen Gestalten.

Archeologia

Archeology

Archeologie

Fragment kafla z herbem Ossolińskich znaleziony na terenie Krzyżtoporu podczas badań archeologicznych w 2010 r.

A fragment of a tile with Ossoliński coat of arms found at the Krzyżtopór castle during archaeological excavations in 2010.

Kachelfragment mit dem Wappen von Ossolińskis, aufgefunden im Jahre 2010 auf dem Gelände von Krzyżtopór während der archäologischen Forschungsarbeiten.

In der Nachkriegszeit wurde Krzyżtopór zum Eigentum des staatlichen öffentlichen Fiskus. Es fehlte damals an Geldern für Reparatur bzw. wenigstens Sicherstellung des Objekts. Erst in den 60er Jahren fing man hier auf ausdrückliche Initiative des Woiwodschaftskonservators für Kunstdenkmäler mit Forschungsarbeiten, die durch zwei ausgezeichnete Alturforscher geleistet wurden: Professor A. Gruszecki und J. Kuczyński. In den Jahren 1965–1967 führte man erst die einleitenden Forschungen (vor allem Bestandsaufnahme und Objektmessungen) durch. Gleichzeitig wurde die Hauptkommission für Kunstdenkmäler in Warschau darauf aufmerksam gemacht und zeigte ein großes Interesse für diese Forschungsarbeiten, indem sie den Beschluss traf, den Ruin zu sichern, zu sanieren und zu konservieren sowie das Torgebäude wieder aufzubauen. In der gleichen Zeit legte das Ministerium für Nationalverteidigung das Umbauprojekt für Krzyżtopór vor, um dort die Luftwaffenschule zu gründen. Diese Idee ging zum Glück nicht in Erfüllung.

Die zweite Etappe der archäologischen Forschungsarbeiten in Krzyżtopór machten die Arbeiten aus, die auf Auftrag der Leitung für Erneuerung des Königlichen Schlosses zu Wawel durch den hervorragenden Spezialisten im Sachbereich der Kunstdenkmalkonservierung und –renovierung, Professor A. Majewski geleitet wurden. Unter seiner Leitung wurden in den 70er Jahren Forschungsarbeiten, Bestandsaufnahme der einzelnen Objekte sowie Projektarbeiten durchgeführt. Die Leitung arbeitete mit der Krakauer Technischen Hochschule und Berg- und Hüttenwesenakademie in Krakau eng zu-

In the period after the World War II, Krzyżtopór became the property of the State. At the time, the funds for renovating the castle or preserving it were insufficient. It was only in the 1960s that, at the initiative of the Heritage Conservator of the Province, research works conducted by two outstanding archeologists, professors A. Gruszecki and J. Kuczyński, commenced. In the years 1965–1967, the first research works included cataloguing and measurements of the object. At the same time, the Main Heritage Commission in Warsaw became interested in the research and made a decision to protect and renovate the ruins as well as to renovate the gate building of the castle. The Ministry of Defence proposed a project of converting the castle into an aviation school. Fortunately, the project was not realized.

The second stage of archeological works in Krzyżtopór was commissioned by the Management for the Renovation of the Royal Castle in Warsaw. In the 1970s, the works including research, cataloguing of individual buildings and design works, were supervised by the renowned specialist in monuments conservation, Professor A. Majewski. The Management co-operated with Krakow University of Technology and AGH University of Science and Technology. Until 1985, partial reconstruction of vaults, roofing and walls was completed. The crown of walls was secured, the surroundings of the castle tidied and arranged (19th century cottages situated in the former moat and gardens were pulled down).

In 2010, a team managed by A. Golembnik, the owner of an archeological company called Archeological – Renovation Team, started new research, which is currently being conducted by A. Jaskuła. Since April, 2010, numerous works in the areas of the moat, the castle's bridge, the Dragon bastion and in the kitchen yard have been com-

Współczesny dziedziniec (teren wewnątrz murów zamkowych) jest podwyższony w stosunku do oryginalnego w różnym stopniu, w zależności od miejsca. Na głównym dziedzińcu oryginalny poziom podłoża użytkowego pokrywa się niemal z obecnym. Jednak w miarę posuwania się w kierunku budynków pałacowych różnica jest coraz większa. Na samym dziedzińcu pałacowym wynosi ona 60 – 70 cm.

Modern courtyard (an area confined by the castle's walls) is situated on a higher level than the original one whereas in the main courtyard the original level is almost the same as the current one. However, moving towards the palace buildings, the difference between levels raises to 60 – 70 cm in the very courtyard of the palace, which may be caused by a slight ground inclination inside the castle's walls and towards the gardens.

Der gegenwärtig bestehende Hof (Gebiet innerhalb der Burgmauern) wurde im Verhältnis zum originellen im unterschiedlichen Grade, je nach Lagebedingtheit des Platzes erhöht. Auf dem Haupthof deckt sich das originelle Bodenniveau des nutzbaren Grundes mit der heutigen anwesenden Bodenlage. Wenn man sich aber in Richtung der Palastgebäude bewegt, kann man feststellen, dass ein Unterschied im Bodenmaß immer größer wird. Selbst auf dem Palasthof beträgt er schon bis um 60 – 70 cm. Es kann sein, dass es vielleicht mit dem sanften Geländebeugen innerhalb der Burgmauern in Richtung der Gärten verbunden ist.

W okresie powojennym Krzyżtopór stał się własnością Skarbu Państwa. Brakowało wówczas pieniędzy na remont czy bodaj zabezpieczenie obiektu. Dopiero w latach 60-tych z inicjatywy Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków rozpoczęły się prace badawcze prowadzone przez dwóch znakomitych archeologów: prof. A. Gruszeckiego i J. Kuczyńskiego. W latach 1965–1967 przeprowadzono pierwsze badania (głównie inwentaryzację i pomiary obiektu). Jednocześnie Główna Komisja Zabytków w Warszawie zainteresowała się tymi pracami, podejmując decyzję o zabezpieczeniu i konserwacji ruin oraz możliwej odbudowie budynku bramnego. W tym też czasie Ministerstwo Obrony Narodowej wysunęło projekt przebudowy Krzyżtoporu i utworzenia w nim szkoły lotniczej. Szczęśliwie pomysł ten nie został zrealizowany.

Drugim etapem badań archeologicznych w Krzyżtoporze były prace prowadzone na zlecenie Kierownictwa Odnowienia Zamku Królewskiego na Wawelu przez wybitnego specjalistę w dziedzinie konserwacji zabytków prof. A. Majewskiego. Pod jego kierunkiem w latach 70-tych prowadzone były badania, inwentaryzacja poszczególnych obiektów oraz prace projektowe. Kierownictwo współpracowało z Politechniką Krakowską i Akademią Górniczo – Hutniczą w Krakowie. Do 1985 r. wykonana została m.in. częściowa rekonstrukcja sklepień, niezbędne zadaszania, uzupełnienia murów. Zabezpieczono także koronę murów oraz uporządkowano otoczenie zamku, m.in. rozebrano, ułożono w dawnej fosie i na terenie ogrodów XIX- wieczne chałupy.

W 2010 r. zespół kierowany przez mgr A. Golembnika właściciela firmy archeologicznej pod nazwą Zespół Archeologiczno – Konserwatorski rozpoczął nowe badania na terenie zamku, które prowadzi mgr A. Jaskuła. Od kwietnia 2010 r. przeprowadzono szereg prac m.in.

Niektóre z monet znalezionych na terenie Krzyżtoporu podczas badań archeologicznych w 2010 r.

Boratynki – miedziany szeląg bity za czasów Jana Kazimierza w latach 1659–1668. Pomysłodawcą monety i wykonawcą kontraktu na jej wybijanie był spolszczony Włoch Tytus Liwiusz Boratini. Od jego nazwiska utworzono popularną nazwę szeląga – boratynka.

Some coins found at the Krzyżtopór castle during archaeological excavations in 2010.

Boratynki – copper coins minted in the times of King John II Casimir in the years 1659–1668. The originator of the coin and the main contractor of minting it was Tytus Liwiusz Boratini, polonized Italian. The popular name of the coin, boratynka, derives from his surname.

Manche im Jahre 2010 im Gebiet um Krzyżtopór während der archäologischen Forschungsarbeiten aufgefundenen Fundmünzen.

Boratiner – ein Kupferschilling, gepresst in den Zeiten von Jan Kasimir, ungefähr in den Jahren 1659–1668. Idenschöpfer der Münze und Auftragsteller beim Münzenprägen war der in Polen eingelebte, eingepolnische Italiener Tytus Livius Boratini. Von seinem Namen wurde die populäre Münzenbezeichnung für den Schilling – Boratiner abgeleitet.

Magia symetrii czyli **Architektura**

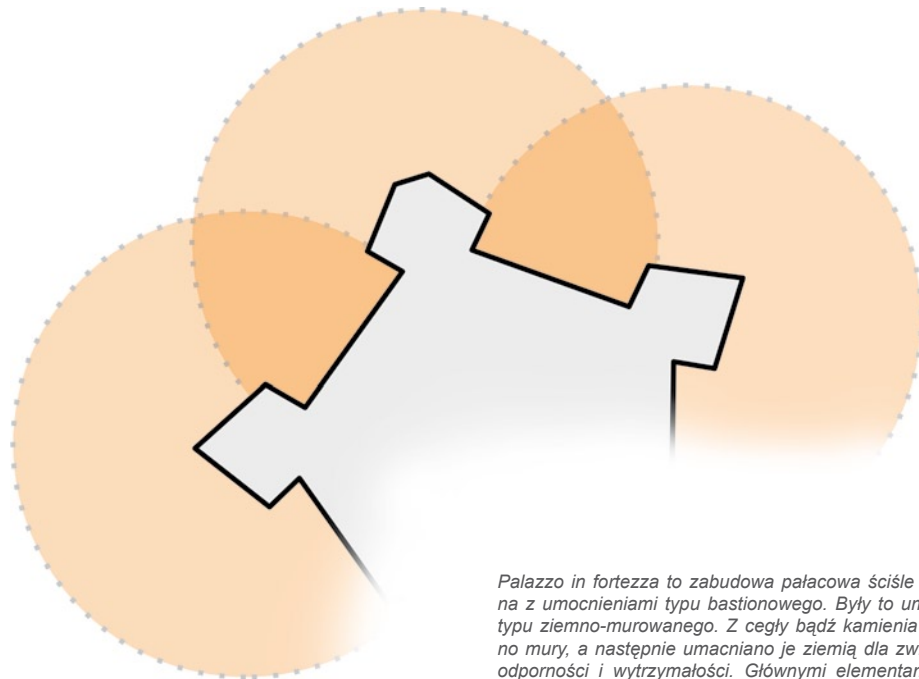
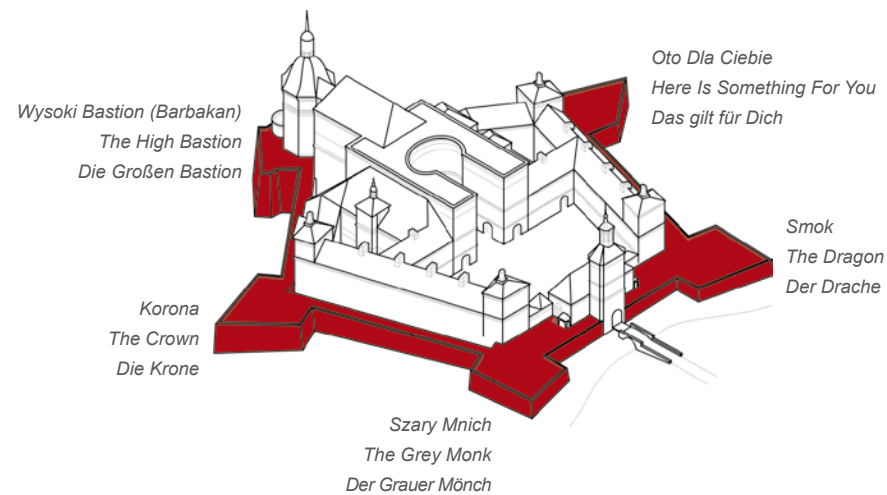

Magic of symmentry namely **architecture**

Symetriemagie, das heißt **Architektur**

Palazzo in fortezza ist eine Schlossbebauung, die genau mit den Befestigungen vom Basteityp verbunden war. Das war eine Art der Erde-Mauer-Befestigung. Aus Stein bzw. aus Ziegel wurden die Mauern gebaut und dann zusätzlich mit Erde befestigt, um ihre Widerstandskraft und Haltbarkeit zu vergrößern. Die Hauptabwehrbestandteile zur besseren Verteidigung waren die Bastionen bzw. Bollwerke, die an Mauernecken angebracht wurden. Ihre Form ermöglichte die Feuerführung im Vorderteil nach vorne sowie auf Seiten ohne Nullwinkel des Beschlusses. Auf diese Art und Weise schützten die Bastionen die Burgmauern sowie verschafften einen natürlichen Schutz für sich selbst. Ihre Oberfläche war genug groß dafür, an ihnen erhebliche Kräfte, insbesondere die der Artillerie, um sich aufzusammeln.

Palazzo in fortezza to zabudowa pałacowa ściśle powiązana z umocnieniami typu bastionowego. Były to umocnienia typu ziemno-murowanego. Z cegły bądź kamienia budowano mury, a następnie umacniano je ziemią dla zwiększenia odporności i wytrzymałości. Głównymi elementami obronnymi były bastiony umieszczane na narożnikach murów. Ich kształt umożliwiał prowadzenie ognia do przodu oraz na boki, bez martwych pól ostrzału. W ten sposób bastiony osłaniały mury zamkowe oraz siebie nawzajem. Powierzchnia bastionów była na tyle duża, by umożliwiać zgromadzenie na nich znacznych sił, w szczególności artylerii.

Palazzo in fortezza is a palace complex linked with bastion earthen and brick fortifications. Walls were constructed either from bricks or stone and then strengthened with earth in order to increase their durability and endurance. The main defensive elements included bastions situated in the corners of the walls. Their shape enabled to fire in all directions without a dead firing field. In this way the bastions protected the castle's walls. The area of the bastions was large enough to gather significant power there, especially artillery.

Widok na zamek z bastionu Oto Dla Ciebie.

A view at the castle from the Bastion "Here is something for you".

Aussicht auf das Schloss von der Bastei „Das gilt für Dich“.

Widok na zamek od strony bastionu Smok.

A view at the castle from the Bastion "Dragon".

Aussicht auf das Schloss von der Seite der Bastei „Drache“.

Poniżej widok na zamek od strony Wysokiego Bastionu.

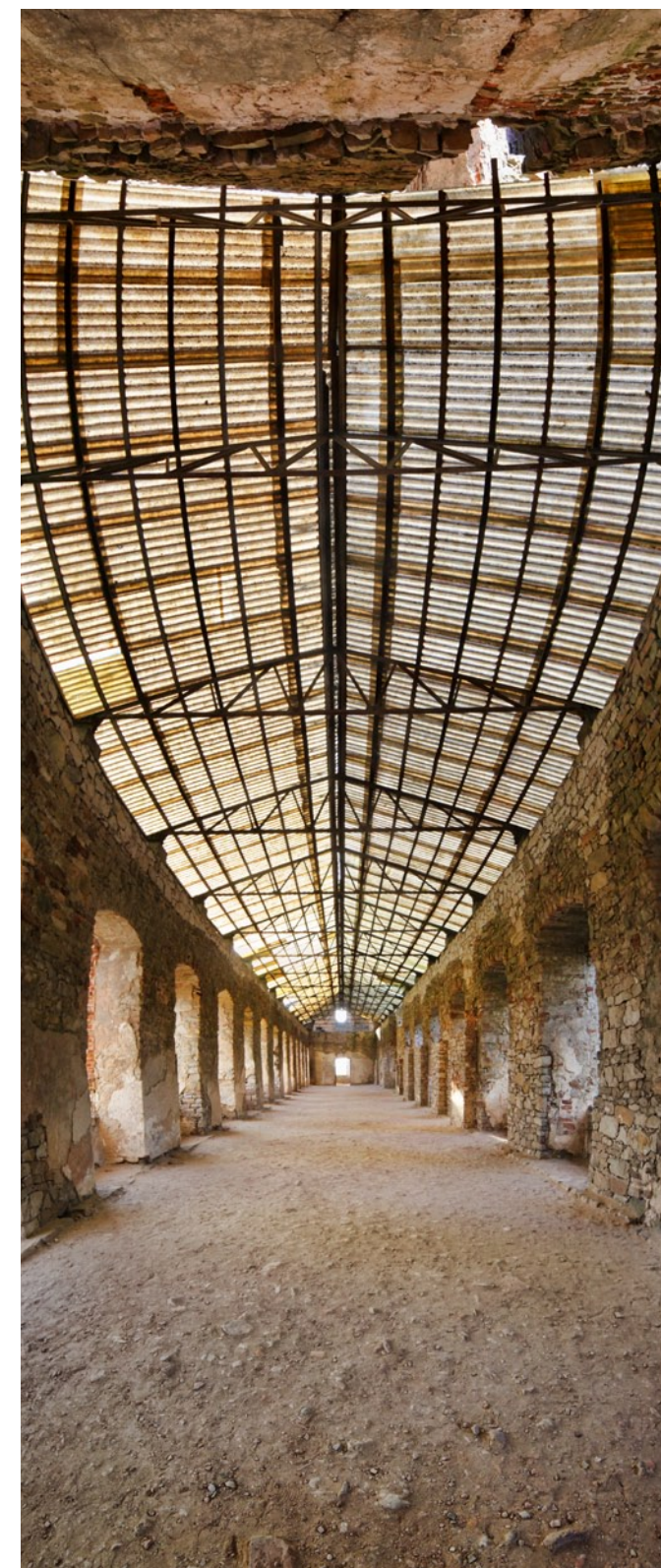
Underneath, a view at the castle from the High Bastion.

Unten die Aussicht auf das Schloss von der Seite der Großen Bastion.

*Panoramy pomieszczeń na piętrze zachodniej oficyny.
Rooms on the first floor of the west stronghold.
Raumpanorama der Etage im westlichen Hintergebäude.*

Strona 50: Pomieszczenia gospodarcze na parterze oficyny wschodniej. W tych pomieszczeniach prawdopodobnie umieszczone były stajnie.

Page 50: Landlord's rooms on the ground floor of the east stronghold which most probably housed stables.

Seite 50: Wirtschaftliche Räume im Erdgeschoss des östlichen Hintergebäudes. In solchen Räumen waren höchstwahrscheinlich Ställe angebracht.

Hintergebäudetürme

In den Türmen am südlichen Rand der Hintergebäude auf der Uhrmlinie befinden sich Gebäudeelemente, die in dem Schloss vom 17. Jahrhundert überraschen können. Es sind ziemlich breite Leitungskanäle, die nach oben höchstwahrscheinlich zu Küchenräumen überleiten. Sie seien, wie es die Forscher annehmen, eine Art der Zentralheizung. Man muss betonen, dass Krzyżtopór die wunderbar vorbereiteten und gelösten Heizungs- und Belüftungssysteme hatte. Nicht nur Wärme, sondern auch frische Luft gelangten extra durch spezielle Kanäle in die einzelnen Räume. Man hat hier auch Geräte und Einrichtungen installiert, die Dienst Speisen, Bettbezüge sowie allerlei nötige Gegenstände und Sachen, die den Besitzern und Gästen wichtig zu sein schienen, viel schneller liefern ließen und helfen. Es geht beispielsweise um wirtschaftliche Aufzüge, Hauslifts, die selbstverständlich handgetrieben wurden. Solche Aufzüge befanden sich in den Nordtürmen der Hintergebäude.

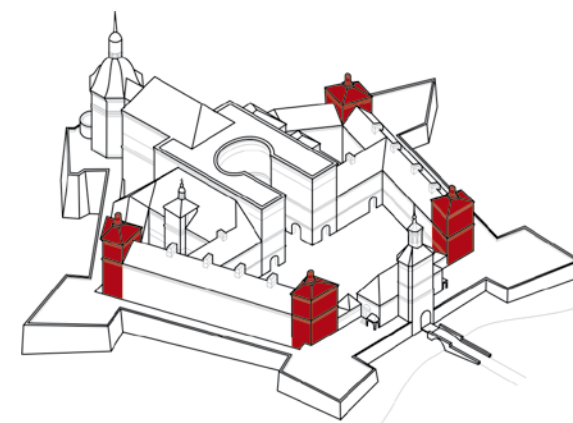
Towers of the Strongholds

In the towers situated on the southern edge of the strongholds, in the clock tower line, there are some elements of a construction which could be quite surprising for a 17th century castle. These are wide ducts going up from what might have been a kitchen and which are considered to be a kind of a central heating. The Krzyżtopór castle had excellent heating and ventilation systems. It was not only heat but also fresh air that was distributed along special ducts to individual rooms. Some installations enabling the servants to serve meals and distribute bedding and other objects required by the owners and their guests more quickly were also created. These included manually operated lifts which were situated in the north towers of the castle's strongholds.

Wieży oficyn

W wieżach na południowym krańcu oficyn na linii wieży zegarowej znajdują się elementy budowli, które w XVII-wiecznym zamku mogą zaskakiwać. Są to dość szerokie przewody wiodące w górę od prawdopodobnych pomieszczeń kuchennych, a będące, jak przypuszczają badacze, rodzajem centralnego ogrzewania. Trzeba powiedzieć, że Krzyżtopór miał znakomicie rozwiązane systemy grzewcze oraz wentylacyjne. Nie tylko ciepło, również świeże powietrze docierało specjalnymi kanałami do poszczególnych pomieszczeń. Zainstalowano tu także urządzenia pomagające służbie w szybszym dostarczaniu potraw, pościeli i wszelkich przedmiotów potrzebnych właścicielom i gościom – chodzi o windy gospodarcze, oczywiście o napędzie ręcznym. Dźwigi takie znajdowały się w wieżach północnych oficyn zamkowych.

Strona 52: Wieża oficyny przy bastionie Korona.

Strona 52: Panorama wieży przy bastionie Szary Mnich.

Zachód słońca przy bastionie Korona.

Page 52: The stronghold's tower at the Bastion "Crown".

Page 52: A view at the tower by the Bastion "Grey Monk".

Sunset at the Bastion "Crown".

Seite 52: Hintergebäudeturm an der Bastion „Krone“.

Seite 52: Turmpanorama an der Bastion „Grauer Mönch“.

Sonnenuntergang an der Bastion „Krone“.

Elliptischer Hof

Den wohl größten Eindruck aber macht auf die Besucher die Fassade, die den Hof vom Norden abschließt. Sie durch einen schmalen Gang getrennt, der zu einem ungewöhnlichen, elliptischen Höfchen führt. Es war einst gepflastert und von offenen Durchfahrtgalerien umgeben, wonach steinerne Schlaglöcher übriggeblieben sind. An diesem Hof fanden Konzerte und vielleicht auch Theateraufführungen statt. Man hörte Musik von den Balkenfens-tern auf der ersten Etage, weil die Akustik dieses Platzes ausgezeichnet war. In diesem Teil der Anlage befinden sich die meist repräsentativen Räume der Residenz.

Elliptic courtyard

The façade closing the courtyard from the north makes the biggest impression on the visitors. It is divided by a narrow corridor leading to an unusual, elliptic courtyard. In the past, the courtyard was paved and surrounded by open galleries, the remains of which are still to be admired. Concerts and theatre plays were performed in the courtyard. Music was listened to from the balcony windows on the first floor as the acoustics was great. In this part of the complex, there are also the most representative rooms of the residence.

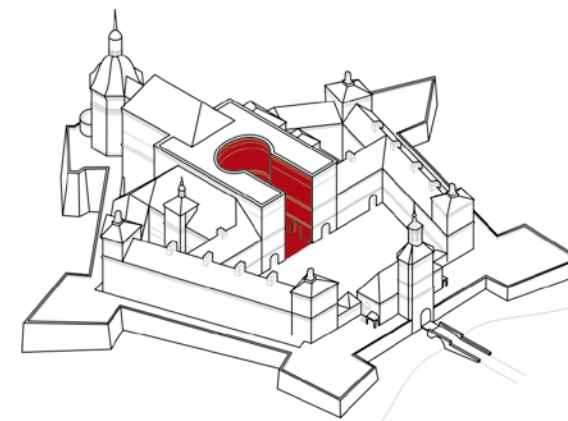
Fasada palacu widziana z dziedzińca eliptycznego.

The façade of the palace – a view from the elliptic courtyard.

Palaisfassade, gesehen vom elliptischen Hof.

Dziedziniec eliptyczny

Największe jednak wrażenie sprawia elewacja zamykająca dziedziniec od północy. Rozdziela ją wąski korytarz wiodący do niezwykłego, eliptycznego dziedzińca. Był on niegdyś brukowany i otoczony otwartymi galeriami przejazdowymi, po których zachowały się kamienne odboje. Na dziedzińcu tym odbywały się koncerty, a być może również przedstawienia teatralne. Muzyki słuchano z okien balkonu pierwszego piętra, gdyż akustyka tego miejsca była znakomita. W tej części założenia znajdują się też najbardziej reprezentacyjne pomieszczenia rezydencji.

Widok na wieżę zegarową z dziedzińca eliptycznego.

A view at the clock tower from the elliptic courtyard.

Sicht auf den Uhrturm vom elliptischen Hof.

Wasserquelle

Achtseitige Bastei hatte aber eine andere Besonderheit. Ganz unten in der unterirdischen Kammer befindet sich da im Loch eine Zisterne und etwas weiter nördlich und eine bis heute tätige, scheinbar eine sehr gute Wasserquelle mit reinem, eisigem frostigem Wasser mit einem sehr guten Geschmack. Es ist vielleicht eine Antwort auf die Frage, warum Krzyżtopór eben hier angebracht wurde und nicht zum Beispiel in Iwaniska oder Klimontow. Für eine so gewaltige Wehrfestung war der Besitz einer reichen Trinkwasserquelle innerhalb der Mauern von Belang und es war ein großer Vorteil nicht zu überschätzen, zumal da die Wasserquelle eben so ergiebig ist.

Dawna brama w murach Wysokiego Bastionu.

A former gate in the walls of the High Bastion.

Ehemaliges Tor in den Mauern der Großen Bastei.

Spring

The octagonal tower had one distinctive feature. In the dark underground receptacle there is a tank and further north there is a spring which gives clean, icy and apparently very tasty water. The spring might give us the answer why the Krzyżtopór castle was built in this very place and not in Iwaniska or Klimontów, for example. Having a productive spring with water fit to drink in the confines of such a grand fortification as Krzyżtopór was an advantage not to be overestimated.

Źródelko wypływające spod Wysokiego Bastionu.

The spring underneath the High Bastion.

Eine kleine Quelle, die unter der Großen Bastei entspringt.

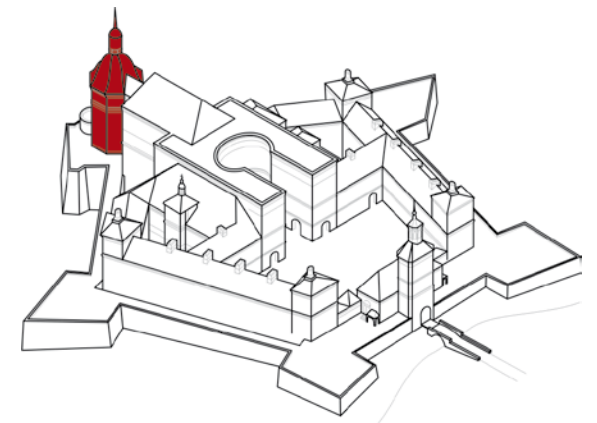
Źródelko

Ośmioboczna baszta miała jednak inną osobiwość. Na samym dole, w podziemnej komorze znajduje się cysterna, a nieco dalej na północ i jeszcze głębiej jest czynne do dziś źródło dające czystą, lodowato zimną i ponoć bardzo dobrą w smaku wodę. Jest to być może odpowiedź na pytanie, dlaczego Krzyżtopór został umieszczony właśnie tu, a nie na przykład w Iwaniskach czy Klimontowie. Dla tak potężnej twierdzy obronnej posiadanie źródła wody pitnej w obrębie murów było atutem nie do przecenienia, zwłaszcza źródła tak wydajnego i tak pewnego jak to.

Korytarz prowadzący do źródelka.

A passage leading to the spring.

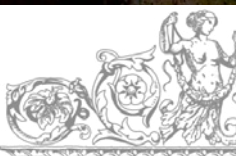
Ein zur Quelle führender Gang.

Sklepienie wieży ośmiobocznej.

Vaults of the octagonal tower.

Gewölbe des Achteckturms.

Illustrations based on photographs of the rooms in the Bishops Palace in Kielce and Royal Castle in Warsaw as well as the Internet sources.

At the beginning of the 17th century, new trends in architecture began to reach Poland. The Counter-Reformation brought Baroque which replaced calm and well balanced Renaissance forms. Mannerism – an extremely interesting trend – appeared for a short time. The founders of this trend were able to mix various different styles. Manneristic interior was full of Renaissance simplicity: even, white walls, simple ceiling beams, and marble door-frames frames of fireplaces as well as stone, frequently marble, floor. At the same time, interior layout characteristic of traditional Polish manor houses was retained. New elements appeared including: frame ceilings (stucco ceilings) with scenes from history, polychromed beams with friezes under the ceiling, representative portrait galleries which played an important role in the era of Sarmatism. The interior boasted a large number of carpets laid on floors and tables, precious tapisseries, tapestries, cordovan and embroidered silk wall upholstery. Louis XIV style furniture was brought from various Polish and European centres.

Abbildungen anhand der Raumaufnahmen im Bischofspalais in Kielce und im Koenigpalast in Warschau sowie aufgrund der Internetquellen.

Anfang des 17. Jahrhunderts begannen neue Architekturströmungen nach Polen zu gelangen. Mit der Gegenreformation kam zusammen der Barockstil, der die bisherigen, ruhigen und ausgewogenen Renaissanceformen zu ersetzen vermochte. Es erschien die Epoche des kurz dauernden, jedoch förmlich besonders interessanten Kunststils, genannt Manierismus. Die Schöpfer und Mitbegründer dieser Stilrichtung konnten andersartige verschiedene Stile miteinander in ein Ganzes verbinden. In Manierismusräumen war beispielsweise die Einfachheit der Renaissancezeit anwesend; glatte weiße Wände, gerade Decken- und Gewölbekanten, Fenster mit Klumpenaufteilung, Marmortürrahmen und -kaminrahmen, geschliffene Fußböden. Erhalten geblieben war die typische Innenraumordnung, die für den traditionellen, polnischen Hof ganz charakteristisch war. Gleichzeitig erschienen auch neue Elemente: Rahmendeckelung (so genanntes Stuckgewölbe) mit geschichtlichen Szenen, polychromierte Gebälksysteme mit Untergewölbefriesen (so genannte Ränder), repräsentative Porträtgalerien, die sehr wichtig für den so genannten Sarmatismus waren. In den Innenräumen erschien zugleich eine große Anzahl an Geweben, angefangen mit Teppichen, die auf Fußböden und sogar auf Tischen angeordnet waren, über wertvolle Tapeten, Behänge bis zu Kurdybanwandbestückungen sowie Wandseidenverzierungen bedeckt mit Stickereien. Auch die Möbel, die aus den unterschiedlichen Zentren Polens und Europas herbeigeführt wurden, repräsentierten hauptsächlich den „Stil Ludwigs XIV.“

Ilustracje na podstawie zdjęć pomieszczeń pałacu biskupiego w Kielcach, Zamku Królewskiego w Warszawie i źródeł internetowych.

W początkach XVII w. do Polski zaczęły docierać nowe prądy w architekturze. Wraz z kontrereformacją przybył barok zastępując dotychczasowe spokojne i wyważone formy renesansu. Pojawił się trwający krótko, ale niezwykle interesujący okres zwany manieryzmem. Twórcy tego kierunku potrafili połączyć odmienne style. W manierystycznych wnętrzach obecna była renesansowa prostota; gładkie białe ściany, proste belki sufitów, okna o górnoludzkich podziałach, marmurowe odrzwia i obramienia kominków, kamienne, często marmurowe, szlifowane podłogi. Zachowane były także układy wnętrz charak-

terystyczne dla tradycyjnego polskiego dworu. Jednocześnie pojawiły się nowe elementy: stropy ramowe (stukowe) ze scenami historycznymi, polichromowane belkowania z fryzami podstropowymi (zwanymi krańcami), reprezentacyjne galerie portretowe ważne dla tzw. sarmatyzmu. We wnętrzach pojawiała się również duża ilość tkanin od kobierców układanych na podłogach a nawet stołach, po cenne tapiserie, gobeliny, kurdybanowe obicia ścian oraz jedwabie pokrywane haftem. Również meble sprowadzane z różnych ośrodków Polski i Europy reprezentujące „styl Ludwika XIV“.

Ciekawostki

Interesting facts

Besonderheiten

Ausmaße des Schlosses:

- ♦ Kubatur des Objekts – 70 Tausend m³
- ♦ Gesamtoberfläche des Schlosses – 1,3 Hektars
- ♦ Gesamtlänge der Mauern – 600 m
- ♦ Gesamtoberfläche der Mauern – 3730 m²
- ♦ Oberfläche der Gärten – ca. 1,6 Hektars
- ♦ Ausmaße der Anlage: Nord-Süd-Achse – 120 m; Ost-West - 95 m

Zum Schlossbau verwendete man folgendes Material:

- ♦ 11 Tausend Tonnen Quarzitsandstein (hiesig),
- ♦ 300 m³ Kunower Sandstein,
- ♦ 30 Tausend Dachziegel,
- ♦ 200 Tausend Ziegel,
- ♦ 500 Tonnen Branntkalk,
- ♦ 5 Tausend m³ Sand sowie Marmor, Alabaster und exotisches Holz. Zum Gewinnen der wasserfesten Zementbindemasse fügte man, wie man wohl berichtet, in den Kalk Eiweiß von der Million Hühnereier hinzu.

Der Speisesaal im Turm besaß angeblich eine gläserne Zimmerdecke, durch die man ein Aquarium mit exotischen Fischen sehen konnte.

In den Untergründen des Turms befindet sich bis heute eine Wasserquelle mit dem Namen Krzyżtopożanka, die ganz ausgezeichnete besondere Geschmacksvorzüge und sogar therapeutische Merkmale zur Gesundheitsbesserung hat.

In einem der unterirdischen Räume kann man kleine angewachsene Stalaktiten und Stalagmiten, die sich durch das nachhaltige Niederschlagswasserleck am Gewölbe gebildet haben, sehen.

Castle's dimensions:

- ♦ Capacity – 70,000 cubic meters
- ♦ Total area of the castle – 1.3 hectare
- ♦ Total length of walls – 600 meters
- ♦ Total area of walls – 3,730 square meters
- ♦ Total area of gardens – 1.6 hectare
- ♦ Dimensions of the complex: north-south axis – 120 meters, east-west – 95 meters

Materials used for construction:

- ♦ 11,000 tonnes of local quartzite sandstone,
- ♦ 300 cubic meters of kunowski sandstone,
- ♦ 30,000 roofing tiles,
- ♦ 200,000 bricks,
- ♦ 500 tonnes of burnt lime,
- ♦ 5,000 cubic meters of sand as well as marble, alabaster and exotic wood; 1 million egg whites was used to make waterproof mortar.

The dining room situated in the tower had a glass ceiling through which visitors could see an aquarium with exotic fish.

In the cellars of this tower, there is a spring with water of unusual taste and therapeutic properties called Krzyżtopożanka.

In one of the underground rooms, there are small stalactites and stalagmites built over a long period of time due to rain waters dripping through the vault.

At present times, only 10% of the existing vaults are original ones – above stairs leading from the basements to the gate, in the cellars above the stables as well as in the

Wymiary zamku:

- ♦ kubatura obiektu – 70 tysięcy m³
- ♦ powierzchnia zamku – 1,3 hektara
- ♦ łączna długość murów – 600 m
- ♦ łączna powierzchnia murów – 3730 m²
- ♦ powierzchnia ogrodów – ok. 1,6 hektara
- ♦ wymiary założenia; oś północ-południe – 120 m wschód – zachód – 95 m

Do budowy użyto:

- ♦ 11 tysięcy ton piaskowca kwarcytowego (miejscowego),
- ♦ 300 m³ piaskowca kunowskiego,
- ♦ 30 tysięcy dachówek,
- ♦ 200 tysięcy cegieł,
- ♦ 500 ton wapna palonego,
- ♦ 5 tysięcy m³ piasku oraz marmury, alabastry i egzotyczne drewno. Dla uzyskania wodoodpornej zaprawy dodano ponoć do wapna białka z miliona jaj kurzych.

Sala jadalna w wieży miała ponoć szklany strop, przez który widać było akwarium z egzotycznymi rybkami.

W podziemiach tejże wieży znajduje się do dziś źródło dające wodę o nazwie Krzyżtopożanka mającą wyjątkowe własności smakowe a nawet lecznicze.

W jednym z pomieszczeń podziemnych można zobaczyć małe stalaktyty i stalagmity narosłe przez długotrwałą przeciek wód opadowych przez sklepienie.

W dzisiejszych czasach tylko 10 % istniejących sklepiń jest oryginalne: nad schodami z podziemi do bramy, nad stajniami w piwnicach, w sieni prowadzącej do cyster-

Prezentacja wojsk podczas XIV Międzynarodowego Turnieju Rycerskiego o Szablę Krzysztofa Baldwina Ossolińskiego.

Army presentation during the 14th International Knights Tournament for the Sabre of Krzysztof Baldwin Ossoliński.

Armeepräsentation während des XIV. Internationalen Ritterturniers um Christoph Baldwin Ossolińskis Säbel.

Przemysław Trzeciak opisując Krzyżtopór w 6 tomie „Sztuki Świata” wspomina o szklanym sklepieniu. Według niego salony w ośmiobocznej baszcie zamiast sufitu miał kryształową szybę, ponad którą widać było pływające egzotyczne ryby. Takie charakterystyczne dla manierizmu urządzenia istniały w tamtym okresie we Florencji (w sztucznej grocie w ogrodach Boboli). Krzyżtoporskie „akwarium” było jedynym na terenie Polski.

Przemysław Trzeciak describing the Krzyżtopór castle in the 6th volume of the “World Arts” mentions a glass ceiling. In his opinion, a room situated in the octagonal tower had a crystal glass instead of ceiling through which exotic fish could be seen. Such installations characteristic of Mannerism existed at that time in Florence (in an artificial cave in Bobola's gardens). The aquarium in Krzyżtopór was the only of its kind in Poland.

Przemysław Trzeciak erwähnt im sechsten Band seines Werkes „Weltkünste” das gläserne Gewölbe, indem er Krzyżtopór beschreibt. Seiner Auffassung nach hatte der Salon in der achtseitigen Bastei statt der Decke eine Kristallglasscheibe im Gewölbe, über der schwimmende exotische Fische zu sehen waren. Solche für den Manierismus typischen Anlagen existierten damals schon in Italien (z. B. in der künstlichen Grotte im Boboli-Garten in Florenz). Das „Kreuzbeil-Aquarium“ war das einzige auf dem Gebiet von ganz Polen.

Przepiórow

Znajduje się tu przepiękny dworek z początku XIX w., z charakterystycznym, łamanym tzw. polskim dachem. W latach 1833–1842 majątkiem Przepiórow zarządzał gen. Ignacy Prądzyński. W 1842 r. sprzedał majątek i z rodziną przeprowadził się do Krakowa. We dworze mieści się dziś szkoła podstawowa.

Przepiórow

Przepiórow is the seat of a beautiful manor from the beginning of the 19th century with a characteristic Polish broken-form roof. In the years 1833–1842, general Ignacy Prądzyński managed the estate of Przepiórow. In 1842, he sold it and moved with his family to Krakow. Nowadays, the building houses a primary school.

Przepiórow

Hier befindet sich ein wunderschönes Landhaus vom Anfang des 19. Jahrhunderts mit dem typisch gebrochenen, so genannten polnischen Dach. In den Jahren 1833–1842 verwaltete General Ignaz Prądzyński das Vermögen von Przepiórow. Das Landgut mit dem Vermögen verkaufte er im Jahre 1842 und zog mit der Familie nach Krakau. Im Hof ist heute die Grundschule untergebracht.

Kalendarium

Calendar

Kalender

Rok Year Jahr	Wydarzenia w Polsce Events in Poland Ereignisse in Polen	Ossolińscy i inni właściciele Ossolińscy and other owners Ossolińskis und andere Besitzer	Zamek Castle Schloss
1586	Śmierć Stefana Batorego Death of Stefan Batory Tod von Stefan Batory		
1587	Wybór Zygmunta III Wazy na króla Polski Sigismund III Vasa elected King of Poland Wahl Sigismund III. Vasa's zum König Polens	Urodziny Krzysztofa Ossolińskiego Birth of Krzysztof Ossoliński Geburtstag von Christopher Ossoliński	
1596	Przeniesienie stolicy Polski do Warszawy Moving the capital of Poland from Krakow to Warsaw Übertragung der polnischen Hauptstadt nach Warszawa/Warschau		
1597	I wyd. "Kazań Sejmowych" P. Skargi 1st issue of "Kazania Sejmowe" by P. Skarga Erste Ausgabe von „Landtagpredigten" P. Skargas		
1599	Detronizacja Zygmunta III przez sejm Szwecji Deposition of Sigismund III Vasa by Swedish parliament Absetzung Sigismunds III. durch Schwedens Parlament		
1604–1612		Studia zagraniczne i podróże Foreign studies and trips Studium und Reisen im Ausland	
1610	Bitwa pod Kluszyńem – Władysław IV carem Rosji Battle of Kluszyń – Wladislaus IV tsar of Russia Schlacht zu Kluszyń – Vladi-slavs IV. zum Zaren Russlands		

Rok Year Jahr	Wydarzenia w Polsce Events in Poland Ereignisse in Polen	Ossolińscy i inni właściciele Ossolińscy and other owners Ossolińskis und andere Besitzer	Zamek Castle Schloss
1614–1618	Wojny z Turcją Wars with Turkey Krieg gegen die Türkei	Udział w wojnach tureckich Krzysztofa Krzysztof's participation in Turkish wars Christophs Anteilnahme an türkischen Kriegen	
1615		Ślub Krzysztofa Ossolińskiego z Zofią Cikowską Marriage of Krzysztof Ossoliński and Zofia Cikowska Trauung Christoph Ossoliński's mit Sophie Cikowska	
1616		Narodziny Krzysztofa Baldwina Ossolińskiego Birth of Krzysztof Baldwin Ossoliński Geburt Christoph Baldwin Ossoliński's	
1620	Kłeska wojsk polskich pod Cecorą – Śmierć hetmana Żółkiewskiego Defeat of Polish army in the battle of Cecora – death of hetman Żółkiewski Niederlage des polnischen Heeres zu Cecora – Tod des Hetmanns Żółkiewski		
1621	Obrona Chocimia Defence of Chocim Abwehr von Chocim		Początek budowy Krzyżtoporu Beginning of construction of Krzyżtopór Anfang des Baus von Krzyżtopor
1621–1627			I faza budowy 1st stage of construction Erste Bauphase
1627–1631			II faza budowy 2nd stage of construction Zweite Bauphase

Redakcja

Anna Góra Anna Benicewicz-Miazga
Kadeska Art ABMprojekt
Kielce, ul. Szwedzka 3 "B" Kielce, ul. Kaznowskiego 11a / 11
www.kadeskaart.com.pl www.abmprojekt.com.pl

Wybór zdjęć i projekt graficzny

Anna Góra, Anna Benicewicz-Miazga

Projekt okładki

Anna Góra, Anna Benicewicz-Miazga

Skład komputerowy

Anna Góra, Anna Benicewicz-Miazga

Zdjęcia

Anna Góra, Anna Benicewicz-Miazga
strony 31-32, panorama zamku: Patryk Ptak

Ilustracje

Grażyna Żak-Góra, Anna Góra, Anna Benicewicz-Miazga

Teksty

Teresa Wolska

Tłumaczenie na język angielski

Hanna Mijas

Tłumaczenie na język niemiecki

Elżbieta Mokijewska

Druk i oprawa

Oficyna Poligraficzna „Apla” sp.j.
Kielce, ul. Sandomierska 89

Wydanie pierwsze 2010 r.

Wykonano w ramach projektu "Zamek Krzyżtopór markowym produktem turystycznym Województwa Świętokrzyskiego" na zlecenie Instytucji Kultury Zamek Krzyżtopór w Ujeździe.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Reprodukacja oraz adaptacja całości lub części niniejszej publikacji niezależnie od zastosowanych technik wymaga pisemnej zgody Instytucji Kultury Zamek Krzyżtopór w Ujeździe.

Copyright ©

Instytucja Kultury Zamek Krzyżtopór w Ujeździe
27-570 Ujazd
Ujazd 73
tel. 15 86 01 133
www.krzyztopor.org.pl

Kielce 2010

LEGENDA / THE LEGEND

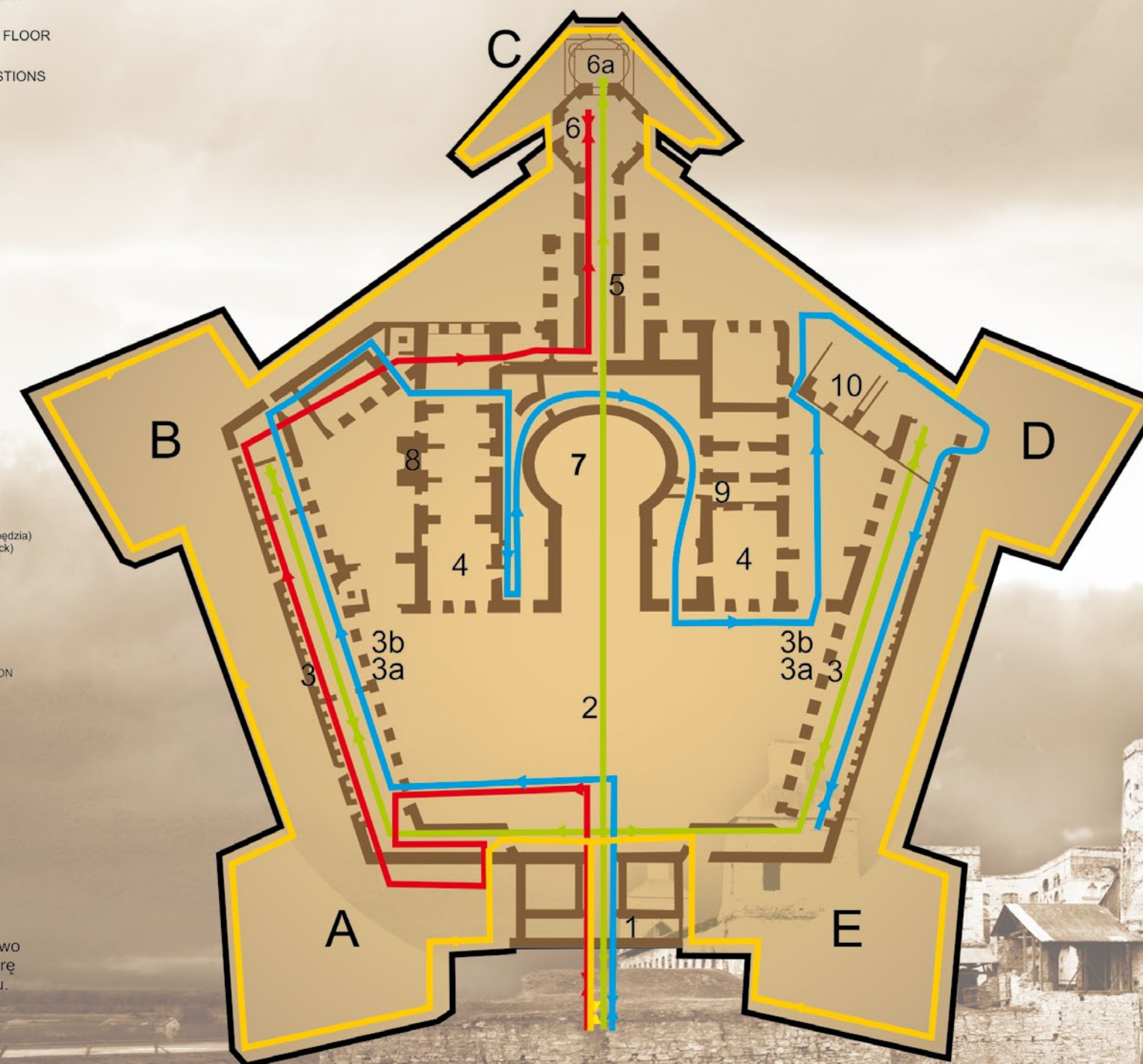
- TRASA PODZIEMNA
THE UNDERGROUND ROUTE
- TRASA PIĘTRO
THE ROUTE ON THE FIRST FLOOR
- TRASA PARTER
THE ROUTE ON THE GROUND FLOOR
- TRASA PO BASTIONACH
THE ROUTE AROUND THE BASTIONS

- 1 - wieża zegarowa
The clock tower
- 2 - dziedziniec zamkowy
The castle's courtyard
- 3 - oficyna wschodnia i zachodnia (pawilon piętra)
The west and east stronghold
- 3a - skrzydła gospodarcze (pawilon parteru)
The landlord's part (ground floor)
- 3b - stajnie zamkowe
The castle's stables
- 4 - budynek pałacu
The palace
- 5 - główna sala balowa
The main ballroom
- 6 - ośmioboczna wieża
The octagonal tower
- 6a - źródło
The spring
- 7 - dziedziniec eliptyczny
Elliptic courtyard
- 8 - kaplica rodu Ossolińskich
The dynasty's chapel
- 9 - reprezentacyjna klatka schodowa (w kształcie szyi łabędzia)
The representative staircase (in a shape of swan's neck)
- 10 - kuchnia
The kitchen

BASTIONY / BASTIONS

- A - SZARY MNICH / THE GREY MONK
- B - KORONA / THE CROWN
- C - WYSOKI BASTION (BARBAKAN) / THE HIGH BASTION
- D - OTO DLA CIEBIE / HERE IS SOMETHING FOR YOU
- E - SMOK / THE DRAGON

TRASY ZWIEDZANIA ZAMKU THE ROUTES OF SIGHTSEEING THE CASTLE

IKZK w Ujeździe zastrzega sobie prawo zmiany tras zwiedzania zamku w miarę postępu prac restauratorskich obiektu.

ZAMEK KRZYŻTOPÓR

Ujazd 73
27-570 Iwaniska
świętokrzyskie
27-570 Ujazd
tel. 15 86 01 133
Polska
www.krzyztopor.org.pl